

Book Review: The Road to Character

Natsarankorn Kijtorntam¹

Natjongkolrak Kijtorntam²

Received: July 20, 2015   Accepted: August 20, 2015

Abstract

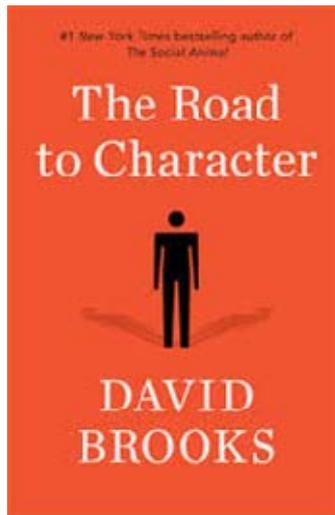
“The Road to Character”, this book is written by David Brooks, the columnist of New York Times, from his accumulated inspiration. The purpose is to present the building of good character by self-practicing for the balance of moral that exists both internal and external. David Brooks cites about 2 kinds of human habit from the concept of Joseph Soloveitchick who is the rabbi in Judaism. This concept is written in "Lovely Man of Faith" saying that there 2 kinds of human inherently. The first one is Adam 1 who well behaves because he wants success in career and to be winner. And then Adam 2 who well behave because he has good in his mind. David Brooks believes that the balance between the nature of human like Adam 1 and Adam 2 will occur from inclination of both Adam 1 and Adam 2 or self-defeating by practice to be a humble person from calming himself.

Key words: Character, Moral, Adam, Humbleness, Quietening the self, Code, Human nature

---

¹ Bachelor Degree Student, Economics (International Program), Faculty of Economics Srinakharinwirot University, Tel: 085-953-6282, email: peanutsyrup@hotmail.com

² Bachelor Degree Student, Department of Law, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Tel: 0863720204, email: doraemon_boom@hotmail.com

หนทางสร้างลักษณะนิสัย

ณัฐสรณ์กร กิจธรรม¹

ณัฐจงกลักษ์ กิจธรรม²

บทคัดย่อ

หนังสือเรื่อง “The Road to Character” นี้ เขียนโดย David Brooks ซึ่งเป็นคอลัมนิสต์ของนิตยสารไทมส์เขียนขึ้นจากแรงบันดาลใจที่สั่งสมมานาน มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีด้วยการฝึกฝนให้ตนเองมีความสมดุลของคุณธรรมที่มีอยู่ภายในตนและที่แสดงออกสู่ภายนอก David Brooks อ้างอิงลักษณะนิสัย 2 ด้านของมนุษย์จากแนวคิดของ Joseph Soloveitchik ซึ่งเป็นนักบวชในศาสนายูดาห์ ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือเรื่อง Lonely Man of Faith ที่กล่าวว่าธรรมชาติมนุษย์มี 2 แบบ คือ อดัม 1 เป็นมนุษย์ที่ประพฤติดีเพราะต้องการความสำเร็จในชีวิตการทำงานและการเป็นผู้ชนะ และ อดัม 2 เป็นมนุษย์ที่ประพฤติดีเพราะมีความดีงามอยู่ในจิตใจ David Brooks เชื่อว่า ความสมดุลระหว่างธรรมชาติของมนุษย์แบบอดัม 1 และ อดัม 2 จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความโน้มเอียงของมนุษย์แบบอดัม 1 เข้าหา อดัม 2 หรือการเอาชนะตนเองด้วยการฝึกฝนให้เป็นคนที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนด้วยการทำตนให้สงบนิ่ง

คำสำคัญ: ลักษณะนิสัย คุณธรรม อดัม ความอ่อนน้อมถ่อมตน การทำตนสงบนิ่ง รหัส ธรรมชาติของมนุษย์

¹ นิสิตปริญญาตรีสาขาเศรษฐศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 089-1148288 email: peanutsyrup@hotmail.com

² นิสิตปริญญาตรีสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โทร. 0863720204 email: doraemon_boom@hotmail.com

บทนำ

หนังสือ “The Road to Character” หรือ “หนทางสร้างลักษณะนิสัย” เขียนจากแรงบันดาลใจของ David Brooks คอลัมนิสต์ของ นิตยสารไทมส์ (New York Times) ซึ่งเป็นนักเขียนที่เขียนหนังสือออกมาได้ดี จนกระทั่งเคยมีหนังสือที่ติดอันดับหนังสือที่มียอดจำหน่ายสูงสุดเรื่อง The Social Animal สำหรับหนังสือ “The Road to Character” ได้เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2558 ที่ผ่านมา จากการสำรวจในตลาดหนังสือของประเทศไทย เชื่อว่าขณะนี้ยังไม่มีมีการแปลเป็นภาษาไทย แต่ในต่างประเทศ หนังสือเล่มนี้ได้รับการกล่าวขวัญจากผู้อ่านที่เป็นผู้มีชื่อเสียงหลายคน หนึ่งในนั้นคือ Bill Gates มหาเศรษฐีระดับโลก ผู้ก่อตั้งบริษัท Microsoft ซึ่งได้วิจารณ์หนังสือเล่มนี้ว่า การอ่านหนังสือเล่มนี้ทำให้เขามีวิธีการแบบใหม่ๆ ในการทบทวนความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจและข้อจำกัดของตนเอง เพิ่มมากขึ้น และเขาหวังว่าการอ่านหนังสือนี้ทีละบทๆ โดยเฉพาะจากบท 2 ไปยังบทที่ 9 จะช่วยให้ทั้งตนเองและผู้อ่านคนอื่นๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ จะเป็นไปอย่างช้าๆ ค่อยเป็นค่อยไป

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาถึง 10 บท David Brooks ได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือออกเป็น 3 ส่วนหลักๆ ส่วนแรกคือ ข้อคิดที่นำไปสู่ประเด็นของการเขียนหนังสือ ส่วนที่ 2 คือ การนำเสนอบุคคลตัวอย่าง หลายกลุ่มหลายกรณีที่มีความแตกต่างกันทางด้านเพศ สถานภาพทางสังคม

และความรอบรู้ บุคคลเหล่านี้มีประวัติชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยแบบ อדם 1 และ อדם 2 แต่เมื่อบุคคลเหล่านี้ประสบกับสถานการณ์วิกฤติในชีวิต และกลับมาเป็นหยัดได้ จะทำให้บุคคลเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัย จนกระทั่งเข้าสู่สมดุลระหว่างลักษณะนิสัยแบบ อדם 1 และ อדם 2 และส่วนสุดท้ายในหนังสือคือ แนวทางที่ David Brooks นำเสนอผู้อ่านเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองด้วยการพัฒนาลักษณะนิสัยให้มีความสมดุลระหว่างลักษณะนิสัยแบบ อדם 1 และ อדם 2 ซึ่งแนวคิดของ David Brooks เชื่อว่า จะเกิดขึ้นได้ถ้ามีการฝึกฝนให้ธรรมชาติของลักษณะนิสัยแบบ อדם 1 โน้มเอียงเข้าหาธรรมชาติของลักษณะนิสัยแบบ อדם 2 ด้วยการฝึกตนเองให้มีความอ่อนน้อม ถ่อมตนและทำตนเองให้สงบนิ่ง

ในการปริทัศน์หนังสือเล่มนี้ ผู้ปริทัศน์ได้นำเสนอเนื้อหาจำแนกออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ตามสาระหลักของหนังสือเล่มนี้ คือ ส่วนที่ 1 ข้อคิดที่นำไปสู่ประเด็นของการเขียนหนังสือ ส่วนที่ 2 คือ เนื้อหาหลักที่เป็นตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียง และส่วนสุดท้าย คือ ข้อเสนอแนะแนวทางจากผู้เขียนคือ David Brooks ในการฝึกฝนเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีงาม

ข้อคิดที่นำไปสู่ประเด็นของการเขียนหนังสือ

ในส่วนที่ 1 นี้ประกอบด้วยเนื้อหาเฉพาะในบทที่ 1 ชื่อ “Shift” หรือ “เปลี่ยน” ซึ่งผู้เขียนได้

แสดงให้เห็นถึงประเด็นที่นำมาสู่เขียนหนังสือเล่มนี้ เกี่ยวกับลักษณะนิสัยของมนุษย์ 2 แบบ คือ แบบแรก David Brooks เรียกว่า “อดัม 1” หรือ “Résumé virtues” หมายถึง ลักษณะนิสัยที่ดี หรือ คุณความดีที่บุคคลทั่วไปบันทึกไว้ในประวัติส่วนบุคคลหรือภูมิหลัง (Résumé virtues) ตัวผู้เขียน David Brooks ให้ความหมายว่าเป็น ลักษณะนิสัยที่เกี่ยวข้องกับการงานอาชีพ เป็น ลักษณะนิสัยหรือการประพฤติปฏิบัติที่ดีที่เอื้อต่อการทำงาน ทำให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และเป็นบันไดสู่ความสำเร็จในการทำงาน (Résumé virtues) ในส่วนนี้ Bill Gates ให้ความหมายว่าเป็นลักษณะนิสัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำหน้าที่การงานและเพื่อให้เป็นผู้ชนะ ลักษณะนิสัยของมนุษย์แบบที่สอง David Brooks เรียกว่า “อดัม 2” หรือ Eulogy virtues หมายถึง คุณความดีที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญ เป็นลักษณะนิสัยที่ดี หรือจิตใจที่ดีงามที่อยู่ภายใน เป็นความรู้สึกต้องการทำความดีอย่างแท้จริง ซึ่ง David Brooks กล่าวว่า ลักษณะนิสัยที่ดีแบบ อดัม 2 นี้มีความสำคัญมากกว่าแบบ อดัม 1

การที่ David Brooks ได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นเนื่องจากมีแรงบันดาลใจที่สะสมมาอย่างยาวนานตลอดชีวิต และมีพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีสองด้านของนักบวชศาสนาฮีบรู (Rabbi) ซึ่งเป็นศาสนาของชาวยิว ชื่อ Joseph Soloveitchik ที่เผยแพร่แนวคิดนี้ในหนังสือเรื่อง Lonely Man of Faith ที่

ถูกตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1965 ในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่แตกต่างกัน 2 แบบ เหมือนเหรียญ 2 ด้าน มนุษย์แบบที่ 1 เรียกว่า อดัม 1 และ มนุษย์แบบที่ 2 เรียกว่า อดัม 2 โดย อดัม 1 คือ อดัม ที่คนมองเห็นจากภายนอก ที่มีลักษณะนิสัยที่จำเป็นในการทำงาน หรือในการประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นลักษณะนิสัยสำหรับการสร้างสิ่งต่างๆ ที่ตนแสวงหา และอยากไขว่คว้าสิ่ง เพื่อให้ตนเองมีฐานะทางสังคมที่สูงส่งมากขึ้น และได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความสำเร็จในชีวิต แต่ อดัม 2 คือ อดัมที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน เป็นผู้มีคุณธรรม ต้องการทำความดีที่ดียิ่งๆ รู้ว่าสิ่งไหนผิด สิ่งไหนถูกต้อง เป็นผู้ที่มีความดีงามในจิตใจ Joseph Soloveitchik กล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์จะมีสองด้านเสมอ อดัม 1 ใช้ชีวิตตามหลักตรรกะทางเศรษฐศาสตร์ “ยิ่งทำก็ยิ่งได้” แต่ อดัม 2 ใช้ชีวิตสวนทางกับหลักตรรกะของอดัม 1 เป็นหลักตรรกะทางคุณธรรมคือ “ยิ่งให้ก็ยิ่งได้” เพราะถ้ามนุษย์เป็นแบบ อดัม 1 ก็จะไม่ต่างจากการเป็นสัตว์โลกแสนรู้ (Shrewd animal) เพียงเท่านั้น

David Brooks เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นเพื่อกระตุ้นให้มนุษย์พัฒนาไปสู่ธรรมชาติแบบ อดัม 2 ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ แต่การที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้นั้น มนุษย์ผู้นั้นจะต้องผ่านวิกฤตการณ์ของชีวิต และมีเงื่อนไขคือ เมื่อผ่านประสบการณ์ดังกล่าวแล้วต้องสามารถฟื้นตัวได้ ซึ่งเมื่อผ่านสถานการณ์ดังกล่าวแล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยไปสู่การมีธรรมชาติของลักษณะนิสัยแบบ อดัม 2

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นได้ ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงชุดความคิด หรือ กรอบความคิด (Mindset) ร่วมด้วย David Brooks กล่าวว่า เพื่อให้ที่จะให้มีการยกระดับการพัฒนา ลักษณะนิสัยที่ดีจากภายในตนออกสู่สายตาของคนภายนอก การเปลี่ยนแปลงนี้ควรเป็นไปอย่างช้าๆ โดยไม่ต้องเร่งรัดหรือกดดันตนเอง David Brooks คาดหวังว่า เมื่อผู้อ่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว อย่างน้อยๆ ผู้อ่านก็จะได้รู้ว่าหนทางการฝึกฝนตนเองนั้นเป็นเช่นไรและจะเหยียบย่างไปบนเส้นทางนั้นได้อย่างไร

เนื้อหาในบทที่ 1 The shift เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยาทางคุณธรรมแบบดั้งเดิม (Old moral ecology) ที่สอนให้มนุษย์มีพลังในการต่อสู้กับความอ่อนแอ มีความระมัดระวังต่อบาป และจัดการกับความผิดบาปด้วยความนอบน้อม ทำให้มนุษย์ต้องสวมบทบาทการเป็นผู้ที่มีคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ และนำไปสู่สร้างคุณความดีภายในตน จากการทำเพื่อตนเองกลายเป็นการกระทำเพื่อรับใช้โลก แนวทางการชี้แนะของ David Brooks จะใช้วิธีการยกตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียง เพราะมีความเชื่อว่า การพัฒนาคุณธรรมของคนจะเกิดขึ้นได้ถ้าเชื่อมโยงกับบุคคลตัวอย่างที่คนๆ นั้นมีความรู้สึกรักชอบชื่นชมยินดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ตัวคนคือเครื่องมือที่ถูกใช้เป็นตัวนำสารนั่นเอง ถ้าเป็นคนแบบ อดัม 1 จะมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นศูนย์กลางของจักรวาล แต่แนวคิดนี้จะทำให้กลายเป็นคนที่เห็นแก่ตัว ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองจะทำให้รู้สึกที่ตนเองอยู่เหนือผู้อื่น

อยู่เหนือคุณงามความดี และค่อยๆ แสวงหาการยอมรับนับถือจากผู้อื่น กรณีตัวอย่างที่ถูกใช้เป็นสื่อในการชี้แนะจะต้องเป็นผู้ที่ผ่านวิกฤตทางคุณธรรมในชีวิต ซึ่งภาวะวิกฤตนี้เองที่เป็นจุดเปลี่ยนผ่าน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการที่แต่ละคนมีความสามารถในการมองตนเอง มีความตระหนักรู้ และเกิดการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีขึ้นมาใหม่ David Brooks สรุปว่า หนทางในการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีมี 3 ระยะคือ ระยะวิกฤตทางคุณธรรม (Moral crisis) ระยะการเผชิญความจริง (Confrontation) และระยะการฟื้นตัว (Recovery) บุคคลทุกๆ ไปสามารถสร้างลักษณะนิสัยที่ดีได้โดยที่ไม่จำเป็นต้องรอให้ประสบกับสถานการณ์วิกฤตในชีวิตเสียก่อน ด้วยการฝึกตนเองให้เป็นผู้ที่มีความนอบน้อมถ่อมตน สิ่งนี้จะส่งผลให้รู้จักทำตัวสงบนิ่ง (Quieting the self) มีความเยือกเย็นมากขึ้น เมื่อนั้นจะทำให้บุคคลนั้น สามารถมีมุมมองที่มีต่อโลกได้อย่างชัดเจนมากขึ้น มีความเข้าใจคนอื่น และยอมรับหรือน้อมรับในสิ่งต่างๆ ที่ผู้อื่นหยิบยื่นให้

เนื้อหาหลักตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียง

เนื้อหาในบทที่ 2 ถึง 9 คือ ตัวอย่างบุคคลที่มีชื่อเสียง แบ่งออกเป็นกลุ่มของกรณีตัวอย่าง 8 กลุ่ม เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมหลายคนเป็นที่รู้จักในระดับโลก เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ David Brooks เชื่อว่า การเรียนรู้จากคนที่เรามีความประทับใจ จะมีความรู้สึกที่ตรงจริง ผั่งแน่นอยู่ในจิตใจมากกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลที่ไม่เป็นที่รู้จัก แต่ David

Brooks จะคัดเลือกบุคคลตัวอย่างที่มีลักษณะตรงกันข้ามกันสุดขีด ได้แก่ กลุ่มคนผิวขาวกับคนผิวสี (White and black) กลุ่มคนเพศชายกับเพศหญิง (Male and female) กลุ่มนักบวชกับปุถุชน (Religious and secular) กลุ่มคนที่มีความรอบรู้กับไม่มีความรอบรู้ (Literary and nonliterary) บุคคลทุกคนไม่มีใครที่มีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ แต่ทุกคนจะมีประวัติชีวิตที่ไม่ธรรมดา เพราะบุคคลเหล่านี้ทุกคนต่างก็ตระหนักรู้ถึงความอ่อนแอของตนเอง มีความระมัดระวังต่อบาป และสามารถจัดการกับความผิดบาปของตนเอง มีความเคารพในตนเอง กลุ่มคนทั้งหมดนี้มีรูปแบบของการใช้ชีวิตที่มีความหลากหลาย มีลักษณะนิสัยที่ดีที่มีความแตกต่างกัน มีกลวิธีในการสร้างคุณธรรมและ คุณความดีประจำตัวที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีงาม

ส่วนสุดท้าย ในบทที่ 10 ผู้เขียนได้สรุปมุมมองว่า ความเป็นคนแบบ อדם 2 มีความสำคัญกว่า ความเป็นคนแบบ อדם 1 David Brooks อธิบายให้เห็นว่า วัฒนธรรมในสังคมตะวันตก ทำให้คนเป็นผู้ที่มีคุณงามความดีแบบ อדם 2 ได้ยาก แต่เมื่อชีวิตมาถึงช่วงเวลาที่มีความวิกฤตทางคุณธรรม จะทำให้เป็นจุดเปลี่ยนในการแสวงหาความสมดุล ซึ่งความเป็นคนแบบ อדם 1 จะโน้มเอียงเข้าหาความเป็นคนแบบ อדם 2 สิ่งนี้จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์รอคอย

ในบทนี้ David Brooks ได้เสนอหนทางสู่การสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามภายในจิตใจแบบ อדם 2 15 ประการ ได้แก่

1. มนุษย์ไม่ควรใช้ชีวิตเพื่อแสวงหาความสุขแต่ควรเพื่อแสวงหาความเคารพ
2. มีเป้าหมายของชีวิต
3. แม้ว่าเราจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีข้อบกพร่องแต่การให้ของเรามีความเลิศเลอ
4. ในการต่อสู้กับความอ่อนแอของตัวเอง เราความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นคุณความดีที่ยิ่งใหญ่ที่สุด
5. ศูนย์กลางของสิ่งเลวร้ายคือความภาคภูมิใจ
6. เมื่อเอาตัวรอดได้แล้ว สิ่งสำคัญของชีวิตคือการต่อสู้กับความผิดบาปและการต่อสู้เพื่อคุณงามความดี
7. การสร้างลักษณะนิสัยเกิดจากการขบเคี้ยวภายในตน
8. สิ่งที่ทำให้เราออกนอกกลุ่มนอกทาง เช่น ความอยาก ความกลัว ความฟุ้งเฟ้อ เป็นสิ่งที่ไม่จริง แต่ลักษณะนิสัย เช่น ความกล้าหาญ ซื่อสัตย์สุจริต ความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความยั่งยืน
9. ไม่มีใครที่จะเอาชนะตนเองได้ ถ้าจะทำให้ได้ต้องรู้จักใช้เหตุผล มีความเห็นอกเห็นใจ เพราะลักษณะนิสัยเป็นสิ่งที่ไม่แข็งแกร่งมากพอที่จะต่อต้านความเห็นแก่ตัว ความภาคภูมิใจในตัวเอง ความตะกละมักได้ และการเสแสร้งแก่งัดทำ

10. มนุษย์ทุกคนได้รับการโอบอุ้มจากความดีงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีการต่อสู้กับความอ่อนแอ ได้รับความรัก ความล้มเหลว มีบทเรียนของชีวิตที่ทำให้เข้มแข็งมากขึ้น

11. การต่อสู้กับความอ่อนแอคือการทำตนเองให้มีความสงบในจิตใจ

12. การเป็นผู้มีปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อใช้ภูมิปัญญาแห่งความถ่อมตน

13. ชีวิตจะมีความดีงามก็ต่อเมื่อถูกจัดการแบบมีอหิชาชีพ

14. ผู้นำที่ดีที่สุดต้องนำทางไปตามธรรมชาตินิสัยของมนุษย์แทนการต่อต้าน

15. ผู้ที่จะเอาชนะความอ่อนแอหรือความผิดพลาดได้นั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นคนร่ำรวยหรือมีชื่อเสียงแต่ต้องเป็นคนที่มีวุฒิภาวะ

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ที่ผู้เขียนให้ความสำคัญคือ การกระตุ้นเตือนให้มนุษย์ปลุกเร้าความดีงามที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจให้ปรากฏสู่ภายนอก ดังคำกล่าวของพระไพศาล วิสาโร (2552) ที่ว่า “คนเราทุกคนล้วนแล้วแต่มีพลังบวกอยู่ในใจ เช่น คุณธรรม ความใฝ่ดี... การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นแม้เป็นอุดมคติ เข้าถึงได้ยาก แต่ก็ควรถือเป็นจุดหมายแห่งการดำเนินชีวิตเหมือนดาวเหนือที่เป็นสิ่งนำทางผู้เดินทางไกลในยามค่ำคืน การเป็นมนุษย์ที่แท้คือ การมีเมตตา มีปัญญา และสามารถเข้าถึงความสุขได้ มนุษย์ที่

แท้คือ ผู้ที่จิตเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยโลกธรรมใดๆ”

ผู้ปริทัศน์หนังสือเล่มนี้ มีความหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะได้รับการตอบรับอย่างดีจากคนในประเทศไทยเช่นเดียวกับในต่างประเทศ และจะได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดยเร็ว เพื่อให้มีจำนวนผู้อ่านมากขึ้น ซึ่งผู้ปริทัศน์ก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับ David Brooks และ Bill Gates คือ การได้อ่านหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้คนไทยได้รับมีการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีให้มีความสมดุลอย่างช้าๆ โดยไม่รู้สึกกดดัน และที่สำคัญมากกว่านั้นคือ ผู้ปริทัศน์คาดหวังให้การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ไพศาล วิสาโร. (2552). **ความเป็นมนุษย์ที่แท้**

บวรวิถีแห่งความรัก. สืบค้นจาก

<http://www.visalo.org/article/budKwamrak.html>

Brooks, D. (2015). **The Road to Character**.

Retrieved from

droppdf.com/files/DCIbM/the-road-to-character-PDF

Gates, B. (2015). **A Question of Character:**

The Two Adams. Retrieved from

<https://www.gatesnotes.com/Books/The-Road-to-Character>